

Görkəmli alim və müəllim

Gözəl alim, bacarıqlı müəllim, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar İncəsənət xadimi, sənətşünaslıq doktoru, Azərbaycan musiqisinin tədqiqi və təbliğində böyük rol oynayan professor İmruz Əfəndiyeva çağdaş musiqişünaslıq sənətinin tanınmış və layiqli nümayəndələrindən biridir.

İmruz xanımın keçdiyi şərəfli həyat və sənət yolu haqqında çox məqalələr yazılmışdır. Bu məqalələrin müəllifləri sırasında onun həmkarları, tələbələri, yetirmələri və jurnalistlər vardır. Bütün bu yazı müəllifləri ilk öncə İmruz xanımın hədsiz dərəcədə sənətə vurğunluğunu, onun elm sahəsindəki axtarırlarının məhsuldarlığını və zəhmətkeşliyini vurğulamışlar.

Musiqişünasın Azərbaycan mahnısının inkişaf yolu haqqında maraqlı kitabı, istedadlı bəstəkar Vasif Adıgözəlovun həyat və yaradıcılığında bəhs edən monoqrafiyası, Azərbaycan musiqisinin müxtəlif problemlərinə, bəstəkarların yaradıcılığına həsr olunan çoxsaylı rəngarəng məqalələri, müxtəlif respublikalarda keçirilən elmi konfrans, simpoziumlarda çıxışları İmruz xanımın 60 illik sənət yolundakı gərgin axtarırlarının bəhrəsidir. Ona görə bu maraqlı şəxsiyyətin həyat və sənət yoluna nəzər salmağı özümüə borc bilirik.

Ataların həyat yolu bizim üçün örnekdir

Hər bir insanın formalaşmasında, onun cəmiyyət üçün püxtələşib yetişməsində doğulub boya-başa çatdığı ailənin, onu əhatə edən mühitin rolu vardır. İmruz xanımın atası Məmməd Sadıx Əfəndiyev (1902-1942) tanınmış ictimai xadim, teatrşünas alim, maarifçi bir şəxsiyyət olmuşdur. Anası Müsələt Quliyeva uşaq həkimi idi. İmruz xanım ailənin ilk övladı olmuşdur, ondan sonra qardaşı Fədlun Əfəndiyev dünyaya gəlmişdir. Onu da qeyd etməli ki, Fədlun Əfəndiyev böyüyüb boya-başa çatdıqdan sonra rəssamlıq sənətinə yiyələnir.

İmruz xanımın babası Mirzə Əhməd bəy Əfəndiyev (1828-1919) Türküstan General Qubernatorluğunda podpolkovnik vəzifəsində, hərbi tərcüməçi kimi çalışmışdı. O, yeddi Şərq dilini mükəmməl bilirdi. İmruz xanımın dediyinə görə, babası həm də kitabların, bədii ədəbiyyatın tərcüməsi ilə məşğul olmuş, sonradan Şəki şəhər idarəçisi və istedadla olan məsləhətçi vəzifəsində çalışmışdır. Mirzə Əhməd bəyin oğlu Məmməd Sadıx Əfəndiyev 1902-ci ildə Aşqabadda doğulmuş, bir müddət sonra Şəkiyə gələrək, burada gimnaziyada təhsil almışdır. 1912-ci ildə hərbi təhsil almaq üçün Bakıya göndərilən Məmməd Sadıx Əfəndiyev hərbi məktəbi bitirərək, Azərbaycan Sovet Ordusuna tağım komandiri təyin edilmişdir. 1925-ci ildə səhhəti ilə əlaqədar xüsusi xidmət orqanları sıralarından azad olunaraq, özünü teatr sənətinə həsr etmək qərarına gəlir.

Ötən əsrin 20-ci illərinin ikinci yarısında M.S.Əfəndiyev müxtəlif məsul vəzifələrdə çalışmış, 1925-ci ildə İşçi Kəndli Teatrına rəhbərlik edir. Sonra bir müddət Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrının direktor müavini işləyir.

1931-ci ildə Moskvaya təhsil almağa göndərilən M.S.Əfəndiyev P.İ.Çaykovski adına Moskva Dövlət Konservatoriyasında teatrşünaslıq, teatr tarixi və fəlsəfədən dərs deyir. 1936-37-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Konser-

vatoriyasında "sosial-iqtisadi intizam" kafedrasının müdiri vəzifəsində çalışır. 1941-ci ildə isə M.Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasına direktor təyin edildikdən az sonra müharibəyə yollanan M.S.Əfəndiyev cəbhədə həlak olur.

M.S.Əfəndiyev Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafı və tərəqqisi yolunda çalışan mübariz insanlardan biri idi. O, Azərbaycan teatrının inkişafına dair bir sıra kitablar, çoxsaylı məqalələr üzərində işləmiş, teatrın bir sıra vəzifələrini və problemlərini işıqlandırmışdır.

Üzeyir Hacıbəyli ilə Məmməd Sadıx Əfəndiyevin dostluq əlaqələri

Öz həyatını mədəniyyətimizin tərəqqisinə həsr edən M.S.Əfəndiyevin məhsuldar yaradıcılığı sonrakı nəsillər üçün bir örnək oldu. Onun dövrünün tanınmış şəxsiyyətləri ilə olan münasibətləri, eləcə də musiqi sahəsində baş verən çox mühüm əlamətdar hadisələri işıqlandırması bilavasitə İmruz xanımın da həyat yolunun müəyyənləşməsinə təsirini göstərmişdir.

İmruz xanım valideynləri ilə

İmruz xanımın gələcəkdə dərin biliklərə malik olan musiqişünas kimi formalaşmasında ailə bağlarının böyük rolu olmuşdur. Belə ki, yaradıcı şəxsiyyət olan atası M.S.Əfəndiyevin dahi bəstəkar Ü.Hacıbəyli olan dostluq və yaradıcı münasibətləri İmruz xanımın fəaliyyətinin müəyyənləşməsində dərin izlər qoymuşdur. Təsadüfi deyildir ki, Azərbaycanda teatr tənqidinin əsasını qoyan M.Əfəndiyev Ü.Hacıbəylinin "Koroğlu" operası haqqında ilk məqaləni yazmışdır. Onun teatrşünas alim kimi, operanın dramaturgiyasını düzgün dəyərləndirməsi və səhnə hadisələrini dəqiqliklə izləməsi məqalədə öz əksini tapmışdır. M.S.Əfəndiyev daim Üzeyir bəyin yaradıcılığını diqqət mərkəzində saxlayaraq, dahi bəstəkarın yaradıcılığına yüksək həssaslıqla yanaşmışdır.

Uzun illər sonra, 2021-ci ildə İmruz xanımın verdiyi müsahibələrin biri bu sözlərlə tamamlanır: "Hərdən mən deyirəm, Üzeyir bəyin çörəyini yeyirəm. Və nə qədər canımda can var, dahi bəstəkara, həyatdakı xeyirxahlarım-Qara Qarayevə, Cövdət Hacıyevə, Tofiq Quliyevə, Əşrəf Abbasova, Fərhad Bədəlbəyli və Vasif Adıgözəlova minnətdar olacağam".

Təhsil illərinin səhifələrini vərəqləyərkən

İmruz Əfəndiyeva ilk musiqi təhsilini Bakıda 2 Nəli musiqi məktəbində (hal-hazırda Rəşid Behbudov adına 2 Nəli onbirillik musiqi məktəbi) almışdır. Burada o, fortepiano ixtisası üzrə dövrünün məşhur və tanınmış pedaqoqlarından biri olan Valeriya İvanovna Siroviçin sinfində oxuyurdu. Hələ musiqi məktəbində nəzəri fənlərə maraq göstərir və ixtisas müəlliminin məsləhəti ilə Asəf Zeynallı adına Bakı Musiqi Texnikumunun nəzəriyyə şöbəsində musiqi təhsilini davam etdirmək qərarına gəlir. Burada nəzəri fənlərdən tanınmış nəzəriyyəçi Nikolay Semyonoviç Çumakovdan dərslər alır.

1955-60-cı illər İmruz xanımın Ü.Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında təhsil aldığı dövrdür. Hələ tələbə ikən elmi işə maraq göstərən gənc qız qələmini bu sahədə ilk dəfə sınaq edir. IV kursda oxuyan zaman gözəl pedaqoq və musiqişünas İzabella Vladimirovna Abezqauzun rəhbərliyi altında "Azərbaycan kütləvi mahnısı" mövzusunda elmi məruzə üzərində işləyir və bu iş Fəxri Fərmana layiq görülür.

Konservatoriyanı bitirdikdən sonra 1960-cı ildə burada musiqi tarixi və nəzəriyyəsi kafedrasında çalışmağa başlayır. Lakin təhsilini davam etdirmək arzusu onu tərk etmədi. Bu arzusu onu Azərbaycan Respublikası Elmlər Akademiyasının Memarlıq və İncəsənət İnstitutunun aspiranturasına gətirib çıxarır. Aspiranturada təhsil illərində İmruz xanım daha da təkmilləşərək, 1965-ci ildə buranı bitirir.

İmruz xanım bütün məqalə və müsahibələrində təhsil illərini, ona dərslər deyən müəllimlərin adlarını daim xatırlayaraq, onların verdiyi xeyir-duaları yada salır. Hələ uşaq ikən 2 Nəli musiqi məktəbində oxuyarkən burada ona daim dəstək olan məktəbin direktoru, Ü. Hacıbəylinin tələbəsi, nəzəriyyəçi Fatma xanım Səmədovanın göstərdiyi böyük qayğının onu istiqamətləndirməsini böyük minnətdarlıq hissi ilə yad edir.

Gözəl nəzəriyyəçi N.Çumakovun maraqlı məşğələləri, tövsiyələri musiqi texnikumu və

konservatoriyada təhsil aldığı dövrdə onun üçün böyük stimül olmuş, yaradıcılığına təkan vermişdir.

İmruz xanımın namizədlik dissertasiyasının elmi rəhbəri isə N.A.Rimski-Korsakov adına Leningrad Dövlət Konservatoriyasının professoru, dünya şöhrətli alim, sənətsünaslıq doktoru Arnold Naumoviç Soxor olmuşdur. İmruz xanım Azərbaycanda mahnı janrına həsr olunan dissertasiyası üzərində işləyərkən bu bacarıqlı nəzəriyyəçi ona böyük dəstək olmuşdur. Həm də İmruz xanım Azərbaycandan onun yeganə dissertantı idi.

**Bəstəkarlar İttifaqı -
əsl yaradıcılıq məktəbidir**

İmruz xanımın bir musiqişünas kimi yaradıcılığında Bəstəkarlar İttifaqının fəaliyyəti tam yeni bir səhifədir. Hələ gənclik illərində musiqişünas kimi çox fəal olan İmruz xanım müntəzəm olaraq, dövrü mətbuatda öz məqalələri ilə çıxış edirdi. Bu fəallıq onun 1968-ci ildə Bəstəkarlar İttifaqının üzvü seçilməsinə gətirib çıxardı. Bura üzv seçildiyi ilk günlərdən İmruz xanım İttifaqın keçirdiyi bütün tədbirlərdə çox yaxından çıxış edir, keçmiş sovetlər məkanında keçirilən müxtəlif konfranslar, beynəlxalq simpoziumlarda Azərbaycanı savadlı bir mütəxəssis kimi təmsil edirdi. Bəstəkarlar İttifaqına üzv seçildiyi vaxtlardan başlayaraq, İmruz xanım bütün bəstəkarların yaradıcılığını təbliğ etmiş, həmişə Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin aktual problemlərini öz dərin məzmunlu məqalələri və çıxışlarında işıqlandırmışdır. İmruz xanımın, xüsusən mahnı janrının inkişafı problemlərinə dair çıxışları böyük maraq doğurmuşdur. Musiqişünas Bəstəkarlar İttifaqının keçirdiyi plenum, konfrans və qurultaylarda Azərbaycan peşəkar musiqisinin digər janrları ətrafında da maraqlı fikirlər irəli sürərək, ən aktual problemləri işıqlandırmışdır.

İmruz xanım Bəstəkarlar İttifaqının V qu-

**Xalq artisti Xuraman Qasımova və
Əməkdar incəsənət xadimi,
bəstəkar Mehriban Əhmədova ilə**

rultayında milli mahnı janrının problemləri və vəzifələri haqqında maraqlı məruzə ilə çıxış etmişdir. O, bir musiqişünas kimi Bəstəkarlar İttifaqının uşaq musiqisi bölməsinin rəhbəri vəzifəsində çalışaraq, 2015-ci ildə Bəstəkarlar İttifaqının keçirdiyi "Uşaqlar üçün musiqi və musiqi-estetik tərbiyə problemləri" mövzusunda elmi-praktiki konfransda uşaq musiqisinə dair fikirlərini irəli sürmüş, bu sahədəki problemləri işıqlandırmışdır.

İmruz xanım Bəstəkarlar İttifaqının üzvü olduğu 50 ildən uzun bir müddətdə heç bir tədbirdən kənar qalmamış, İttifaqın xətti ilə Azərbaycan Televiziyası və radiosunun müxtəlif verilişlərində müntəzəm olaraq çıxış etmişdir.

Son onillikdə Bəstəkarlar İttifaqının keçirdiyi yubiley tədbirləri, konsertlər və elmi-praktiki konfranslarda İmruz xanım çox fəal şəkildə iştirak edir. Şəkidə keçirilən Beynəlxalq Musiqi Festivalında, 2019-cu ildə Bəstəkarlar İttifaqının keçirdiyi Nəsiminin 650 illiyinə həsr edilmiş "Nəsimi və musiqi" Elmi-praktiki konfransda İmruz xanım da yaxından iştirak etmişdir.

Müəllimlik – müqəddəs peşədir

İmruz xanım hələ gənclik illərindən Ü.Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında müəllimlik fəaliyyətinə başlamışdır. Bu 60 ilə yaxın müəllimlik fəaliyyətində o, yüzlərcə tələbəyə dərs demiş, bir sıra məzunların diplom rəhbəri olmuşdur. Onun rəhbərliyi ilə bir sıra elmi işlər yazılmışdır. Onun ilk aspirantı hal-hazırda Əməkdar incəsənət xadimi, professor, sənətsünaslıq namizədi Mehriban Əhmədova olmuşdur. M.Əhmədovanın dissertasiyası müəlliminin sevimli mövzusu olan Azərbaycan uşaq mahnısına həsr edilmişdir. Sonralar İmruz xanımın rəhbərliyi altında bir çox namizədlik dissertasiyaları müdafiə edilmişdir.

Bir müəllim kimi İmruz xanım həm özünə, həm də tələbələrinə qarşı çox tələbkardır. O, daim öz üzərində işləyir, müasir musiqişünaslıqla maraqlanır, yeni metodlardan bəhrələnir. Bu yaxınlarda verdiyi müsahibələrdən birində İmruz xanım "Öyrənmək heç vaxt gec deyil" fikrini xüsusilə vurğulamışdır. Bu zəhmətkeş

**Xalq artisti Fərhad Bədəlbəyli,
Oqtay Abasquliyev və İmruz Əfəndiyeva**

insan daim öyrənir və axtarırdadır. O, 1974-cü ildə Moskva konservatoriyasının ixtisasartırma kursunu bitirmiş, 1984-cü ildə isə nəzəriyyə kafedrasında təkmilləşmə kursunu keçmişdir.

İmruz xanım Ü.Hacıbəyli adına BMA-nın nəzəriyyə kafedrasında müxtəlif fənləri tədris edir. Onun harmoniya və solfecio fənləri üzrə maraqlı məşğələləri, harmoniya tarixi, müasir harmoniya, musiqi-nəzəri sistemlər kursuna dair hərtərəfli mühazirələri dərs dediyi tələbələrin yaddaşında böyük iz qoymuşdur.

İmruz xanım bir müəllim kimi özü axtarışda olmaqla yanaşı, daim tələbələrini də axtarışlara istiqamətləndirir. Hər tələbəyə tədris proqramı üzrə seçdiyi mövzu ətrafında məruzələr hazırlamağı tapşırır. Eyni zamanda özü də müxtəlif fənlər üzrə tədris proqramları, metodik tövsiyələr işləyir.

İmruz xanımın yetirmələri Azərbaycanın bir çox bölgələrində yerləşən musiqi məktəbləri, kolleclərdə çalışırlar. Əksər tələbələri BMA-da onunla yanaşı fəaliyyət göstərirlər.

İmruz xanım öz keçmiş tələbələrinə həmişə dəstək olaraq, onlara öz qayğısını əsirgəmir. O, musiqişünas Zümrüd Dadaşzadə, Leyla Məmmədova, Gülzar Mahmudova və bir sıra başqalarının yeni nəşr olunan kitablarına ilk resenziyaları yazmış, onların elmi fəaliyyətini yüksək dəyərləndirmişdir.

Ümumiyyətlə, İmruz xanım gənc sənətkarların, ifaçıların səhnə uğurlarına həmişə sevinən bir müəllim və musiqişünasdır. 2016-cı ildə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi onun təhsil sahəsindəki fəaliyyətini yüksək dəyərləndirərək, yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanmasında səmərəli elmi-pedaqoji fəaliyyətinə görə onu Fəxri Fərmanla təltif etmişdir.

İmruz xanımın elmi fəaliyyəti

*"Qüvvət elmdədir, başqa cür heç kəs
Heç kəsə üstünlük eyləyə bilməz"...*

Nizami Gəncəvi

İmruz Əfəndiyeva hələ konservatoriyada təhsil aldığı illərdə elmə böyük maraq göstərir, elmi məruzələr üzərində işləyirdi. İlk məqaləsi 1960-cı ildə "Молодежь Азербайджана" qəzetində çap olunmuşdu. Bu məqalə dahi Polşa bəstəkarı Friderik Şopenin 150 illiyinə həsr olunaraq "Polşa musiqisinin dahisi" adlanırdı.

İmruz xanım ötən əsrin 60-70-ci illərində artıq dövrü mətbuatda Azərbaycanda mahnı bəstələyən bəstəkarların yaradıcılığı haqqında məqalələrlə çıxış edir, Qəmbər Hüseynli, Telman Hacıyevin yaradıcılığını işıqlandırır. Sonralar Emin Sabitoğlu, Oqtay Zülfüqarovun mahnı yaradıcılığı haqqında məqalələrində bu janrın intonasiya xüsusiyyətləri, milli cizgilərini daha dərinəndən və ətraflı tədqiq edir.

1980-ci illərdə Səmərqənd II Beynəlxalq musiqişünaslıq simpoziumunda çıxış edən İmruz xanım öz məruzəsində Azərbaycan muğamlarının nota salınması və nəşri məsələlərindən bəhs etmişdir. Ümumiyyətlə o, hərtərəfli bir musiqişünas kimi muğam sənəti ilə də maraqlanmış, 2009-cu ildə Bakıda keçirilən "Muğam aləmi" Beynəlxalq Elmi Simpoziumunda "Muğam və bəstəkar yaradıcılığı" mövzusunda maraqlı məruzə ilə çıxış edərək, Firəngiz Əlizadənin violençel və fortepiano üçün "Həbilsayağı" kompozisiyasından bəhs etmişdir.

2021-ci ildə Üzeyir Hacıbəyli XIII Beynəlxalq Musiqi Festivalı çərçivəsində keçirilən və "Üzeyir Hacıbəyli və Müslüm Maqomayev" mövzusunda elmi konfransda İmruz xanımın atası, tanınmış teatrşünas Məmməd Sadıx Əfəndiyevin fəaliyyətindən söz açması dinləyicilərdə böyük maraq doğurmuşdur. Bu konfransda o, "M.S.Əfəndiyevin Üzeyir Hacıbəylinin "Koroğlu" operası haqqında ilk elmi-tədqiqat məqaləsinə dair fikirlər" mövzusunda məruzə etmişdir.

İmruz xanım elmi araşdırmalar üzərində daim çalışaraq, 2005-ci ildə "Vasif Adıgözəlovun yaradıcılığı milli ənənələr kontekstində" mövzusunda doktorluq dissertasiyasını müdafiə etmişdir.

Son onillikdə onun "Musiqidə keçən

ömür", "Axtarış yollarının bəhrəsi", "Musiqi mədəniyyətimiz və müasirlik" kitabları nəşr edilmişdir.

İmruz xanıma xoş arzularla

Əziz və hörmətli İmruz xanım!

Siz daim bizim üçün bir örnəsiniz. Siz bizə nəinki savad və sənət vermişsiniz, həm də həyat dərsləri keçərək,

öz müəllimlərimizi, bizə xeyirxahlıq edənləri, dəstək verən, düzgün yol göstərənləri heç vaxt unutmamağı tövsiyə etmişiniz. Çünki biz sizin simanızda bu cəhətləri görmüşük. Siz pedaqoji fəaliyyətiniz boyu çoxsaylı gənc musiqişünasların yetişməsində öz dərin bilik və bacarıqlarınızı əsirgəməmişiniz. Elə bunun nəticəsidir ki, ali musiqi ocağını bitirən tələbələrin çox hissəsi Sizin musiqişünaslıq məktəbinin ənənələrində formalaşaraq, fəaliyyətlərini davam etdirirlər.

İmruz Əfəndiyeva Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqaüdçüsüdür.

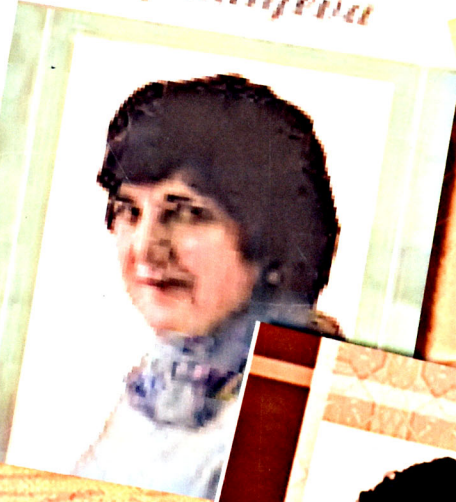
2021-ci ildə Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının 100 illiyi münasibətilə professor İmruz Əfəndiyeva 3-cü dərəcəli "Əmək" ordeni ilə təltif olunmuşdur. Onu da deyək ki, İmruz xanım fəaliyyət göstərdiyi sahədə əməyinə görə həmişə yüksək dəyərləndirilmişdir. Bütün bu mükafatlara əməksevərliyi, zəhməti nəticəsində nail olmuşdur.

Əziz müəlliməmizə uzun ömür, can sağlığı və sənətdə həmişə uca zirvələri fəth etməyi arzulayırıq!

Aytən BABAYEVA

İmruz Əfəndiyeva

İmruz Əfəndiyeva

AXTARIS
YOLLARININ
BƏHRƏSİ

Musiqidə keçən ömür

Andersen's Home

Illustrated by KAREL LARSEN

44

SINGLARS
LEWIS

BABBITT

FARRACE
MOEBEL
PLASSON